

ЕВРАЗИЯ ЭКОНОМИКАЛЫК БИРЛИГИНИН СОТУ

КОНСУЛЬТАТИВДИК КОРУТУНДУ

2026-жылдын 2-марты

Минск шаары

Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Чоң коллегиясы:
төрагалык кылуучу судья А.А. Дронов,

-судья-баяндамачы А.А. Забара,

судьялар Э.В. Айриян, Д.П. Александров, К.К. Джунушпаев,
Е.Ж. Исмаилов, М.Т. Кайыпов, А.Б. Кишкембаев, Н.В. Павлова, А.Г.
Туняндын курамында

сот отурумунун катчысы М.А. Наумчиктин катышуусунда,

Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Статутунун 46 – 47, 68 –
69, 98-пункттарын, Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун
Регламентинин 72, 85-беренелерин жетекчиликке алып,

Кыргыз Республикасынын атынан Кыргыз Республикасынын Юстиция
министрлигине караштуу Соттук өкүлчүлүк борборунун 2014-жылдын 29-
майындагы Евразия экономикалык бирлиги жөнүндө келишимдин
жоболорун түшүндүрүп берүү жөнүндө арызы боюнча төмөнкүдөй
Консультативдик корутунду берет.

I. Арыз ээсинин суроолору жана түшүндүрмө берүү предмети

1. Кыргыз Республикасынын атынан Юстиция министрлигине
караштуу Соттук өкүлчүлүк борбору Евразия экономикалык бирлигинин
Сотуна (мындан ары – Сот) 2014-жылдын 29-майындагы Евразия
экономикалык бирлиги жөнүндө келишимдин (мындан ары – Келишим)
Евразия экономикалык бирлигине (мындан ары – Бирлик, ЕАЭБ) мүчө
мамлекеттин эмгекчи жаранынын үй-бүлө мүчөлөрүнө карата милдеттүү
медициналык камсыздандыруу жана медициналык жардам маселелерине,
тактап айтканда, ишке орношкон мамлекетте тиешелүү колдонууга
байланышкан жоболорун түшүндүрүп берүү жөнүндө арыз менен кайрылган.

2. Арыз ээси Келишимдин 98-беренесинин 3-пунктунун жоболору
боюнча төмөнкүлөрдү белгилейт: бул беренеге ылайык мүчө мамлекеттердин
эмгекчилеринин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн социалдык
камсыздоосу (социалдык камсыздандыруусу) (пенсиялыктан тышкары) ал
жаран ишке орношкон мамлекеттин жарандары үчүн каралган шарттарда
жана тартипте жүзөгө ашырылат, бул милдеттүү медициналык
камсыздандырууга анын ичинде эмгекчилердин үй-бүлө мүчөлөрүнүн да
жетүү мүмкүнчүлүгүн карайт. Бул, арыз ээсинин пикири боюнча,
Келишимдин 98-беренесинин 3-пунктундагы жана 96-беренесинин 5-
пунктундагы «социалдык камсыздоо (социалдык камсыздандыруу)» деген
түшүнүктү ачып көрсөткөн жоболорду өз ара байланышта окуудан улам
келип чыгат.

Арыз ээси ошондой эле Келишимдин 98-беренесинин 3-пунктунун жоболорунун логикалык уландысы жана ушул пунктта каралган эмгекчилердин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн укуктарынын жалпы кепилдиктеринин бир бөлүгү болуп Келишимдин 98-беренесинин 4-пунктунун жоболору саналат, ал эми алар аркылуу мүчө мамлекеттердин эмгекчилеринин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн медициналык тез жардамды (шашылыш жана кечиктирилгис түрлөрүндө) жана башка медициналык жардамды алуу укугу Келишимдин № 30 тиркемеси (Мүчө мамлекеттердин эмгекчилерине жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнө медициналык жардам көрсөтүү жөнүндө протокол; мындан ары – Медициналык жардам жөнүндө протокол), ошондой эле ишке орношкон мамлекеттин мыйзамдары жана ал мамлекет катышкан эл аралык келишимдер менен жөнгө салынат деп эсептейт.

Медициналык жардам жөнүндө протоколдун 3-пунктуна ылайык ишке алган мамлекет мүчө мамлекеттердин эмгекчилерине жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнө медициналык жардам көрсөтүүнү ошол мамлекеттин мыйзамдарында жана эл аралык келишимдерде белгиленген тартипте жана шарттарда камсыз кылат. Арыз ээсинин пикири боюнча, аталган пунктта Келишимдин жоболоруна, тагыраак айтканда 98-берененин 3-пунктунун жогоруда аталган жоболоруна шилтеме берүүчү ченемдер бекитилген.

Медициналык жардам жөнүндө протоколдун 5-пунктуна жараша арызда белгиленгендей, милдеттүү медициналык камсыздандыруу системасы эмгекчинин үй-бүлө мүчөлөрүнө көрсөтүлгөн медициналык кызматтардын наркын төлөө мүмкүн болгон каражаттардын булактарына кириши мүмкүн.

3. Келишимдин жана Медициналык жардам жөнүндө протоколдун жоболорун чечмелөөдө ар кандай мамилелердин бар экендигин көрсөтүү менен арыз ээси төмөнкү суроолор боюнча Консультативдик корутунду берүүнү суранат:

– Келишимдин 98-беренесинин 3-пунктунда айтылганды ЕАЭБге мүчө мамлекеттер эмгекчилердин үй-бүлө мүчөлөрүнө өз жарандары сыяктуу эле бирдей ченде милдеттүү медициналык камсыздандырууга жеткиликтүүлүктү камсыз кылышы керек деп түшүнүү туурабы?

– Келишимдин 98-беренесинин 4-пунктунун жана Медициналык жардам жөнүндө протоколдун негизинде медициналык жардам көрсөтүүдө мүчө мамлекеттердин улуттук мыйзамдарынын алкагында Келишимдин 98-беренесинин 3-пунктунун эмгекчилердин үй-бүлө мүчөлөрүнө милдеттүү медициналык камсыздандырууга жеткиликтүүлүктү берүү жөнүндө жоболору эске алынышы керекпи?

4. Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Статутунун (Келишимге № 2 тиркеме; мындан ары – Статут) 46-пунктуна ылайык Сот Келишимдин, Бирликтин алкагында эл аралык келишимдердин жана Бирликтин органдарынын чечимдеринин жоболорун түшүндүрүүнү жүзөгө ашырат.

Сот тарабынан түшүндүрмө берүүнүн ишке ашырылышы Консультативдик корутунду берүүнү билдирет жана мүчө мамлекеттерди эл аралык келишимдерди биргеликте чечмелөө укугунан ажыратпайт (Статуттун 47-пункту).

Соттун калыптанган тажрыйбасын эске алуу менен Бирликтин укугун түзгөн эл аралык келишимдердин жана актылардын жоболорун түшүндүрүү Бирликтин алкагында Келишимдин, эл аралык келишимдердин жана Бирликтин органдарынын чечимдеринин конкреттүү жоболорунун мазмунун ачып көрсөтүү жана алардын маанисин аныктоо болуп саналат (2025-жылдын 14-апрелиндеги № Р-7/24 иш боюнча Консультативдик корутундунун 4-пункту, 2025-жылдын 25-апрелиндеги № Р-2/25 иш боюнча Консультативдик корутундунун 3-пункту).

Келип түшкөн арыздын мазмунун, арыз ээсинин суроолорунун логикасын жана өз ара байланыштарын эске алганда, Келишимдин 98-беренесинин 3-пунктунун биринчи абзацынын, Келишимдин 98-беренесинин 4-пунктунун, ошондой эле Медициналык жардам жөнүндө протоколдун жоболору ушул иш боюнча түшүндүрмө берүүгө жатат.

5. Сот түшүндүрмө берүү иштери боюнча сот өндүрүшүн ишке ашырып жатып, жалпы эреже боюнча, Бирликтин укугунун ченемдерин укук колдонуу жөнүндө конкреттүү талаш-тартыштарды чечпестен (бул ушул сот өндүрүшүндө объективдүү түрдө мүмкүн эмес) жана Бирликке мүчө мамлекеттердин улуттук мыйзамдарын түшүндүрүүгө киришпестен *in abstracto* түшүндүрөт.

Соттун Келишимди, Бирликтин алкагында эл аралык келишимдерди жана Бирликтин органдарынын чечимдерин ишке ашыруу маселелери боюнча келип чыккан талаш-тартыштарды кароо боюнча компетенциясы Статуттун 39-пунктунун жоболору менен аныкталат. Мындан улам Келишим боюнча катышуучулардын өз милдеттенмелерин аткарышынын толуктугун баалоо ушул түшүндүрмө берүүнүн предметине кирбейт.

II. Соттогу жол-жобо

6. Статуттун 68-пунктуна ылайык түшүндүрмө берүү жөнүндө иштерди кароо тартиби Жогорку Евразия экономикалык кеңешинин 2014-жылдын 23-декабрындагы № 101 чечими менен бекитилген Евразия экономикалык бирлигинин Сотунун Регламенти (мындан ары – Регламент) менен аныкталат.

7. Регламенттин 75-беренеси боюнча ишти кароого даярдоонун алкагында арыз ээси тарабынан коюлган суроолор боюнча компетенциясына милдеттүү медициналык камсыздандыруу жана медициналык жардам көрсөтүү маселелери кирген мүчө мамлекеттердин мамлекеттик органдарынын кошумча маалыматтары жана пикирлери, ошондой эле Бирликтин туруктуу иштеген жөнгө салуучу органы катары Евразия экономикалык комиссиясынын (мындан ары – Комиссия) позициясы суралган.

Сотко Армения Республикасынын Саламаттык сактоо министрлиги жана Эмгек жана социалдык маселелер министрлиги, Беларусь Республикасынын Саламаттык сактоо министрлиги жана Эмгек жана социалдык коргоо министрлиги, Казакстан Республикасынын Саламаттык сактоо министрлиги жана Эмгек жана калкты социалдык коргоо министрлиги, Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлиги жана Эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлиги, Россия Федерациясынын Башкы прокуратурасы, Евразия экономикалык комиссиясы тарабынан тиешелүү маалыматтар берилген.

III. Соттун тыянактары

8. Статуттун 50-пунктун жетекчиликке алуу менен Соттун Чоң коллегиясы сот адилеттигин жүзөгө ашырууда, анын ичинде түшүндүрмө берүү боюнча иштерде эл аралык укуктун жалпы таанылган принциптерин жана ченемдерин, Келишимди, Бирликтин алкагында эл аралык келишимдерди, Бирликтин органдарынын чечимдерин жана тескемелерин, укуктук ченем катары таанылган жалпы практиканын далили катары эл аралык адатты колдонот.

1969-жылдын 23-майындагы Эл аралык келишимдердин укугу жөнүндө Вена конвенциясынын (мындан ары – Вена конвенциясы, Конвенция) «Чечмелөөнүн жалпы эрежесинин» 31-беренесине ылайык келишимдин терминдерине алардын контексттеги кадимки маанисине жараша, ошондой эле келишимдин объектине жана максаттарына ылайык эл аралык келишим калыс чечмелениши керек.

5-беренеге ылайык аталган Конвенция эл аралык уюмдун уюштуруучу актысы болуп саналган ар кандай келишимге жана эл аралык уюмдун алкагында кабыл алынган ар кандай келишимге карата ошол уюмдун тиешелүү эрежелерине зыян келтирбестен колдонулат.

9. 2014-жылдын 29-майындагы Келишим менен мамлекеттер Евразия экономикалык бирлигин – эл аралык укуктук субъекттүүлүккө ээ болгон региондук экономикалык интеграциянын эл аралык уюмун түзүшкөн. Бирликтин алкагында товарлардын, кызмат көрсөтүүлөрдүн, капиталдын жана жумушчу күчүнүн эркин жүрүшү, Келишимде (Келишимдин 1-беренеси) жана Бирликтин алкагында эл аралык келишимдерде аныкталган экономика тармактарында координацияланган, макулдашылган же бирдиктүү саясатты жүргүзүү камсыз кылынат.

Келишим Бирликтин компетенциясын, максаттарын жана негизги иштөө принциптерин аныктайт (Келишимдин 3–5-беренелери) жана ал Бирликтин алкагында өз ара жана эл аралык келишимдер менен карама-каршылыктар келип чыккан учурда артыкчылыкка ээ. Бирликтин органдарынын чечимдери жана тескемелери Келишимге каршы келбеши керек. Мындан тышкары Бирликтин үчүнчү тарап менен түзүлгөн эл аралык келишимдери да Бирликтин иштешинин негизги максаттарына,

принциптерине жана эрежелерине каршы келбөөгө тийиш (Келишимдин 6-беренесинин 2 жана 3-пункттары).

Келишим мүчө мамлекеттердин анын максаттарына жана принциптерине каршы келбеген эл аралык келишимдерди түзүшүнө тоскоолдук жаратпайт.

Мүчө мамлекеттердин ортосунда Келишимдин же Бирликтин ичиндеги эл аралык келишимдердин жоболоруна караганда интеграциянын тереңирээк деңгээлин камсыз кылган же алардын жеке жана/же юридикалык жактарынын пайдасына кошумча артыкчылыктарды берген эки тараптуу эл аралык келишимдер аларды түзгөн жана алар жана башка мүчө мамлекеттер тарабынан Келишим жана Бирликтин ичиндеги эл аралык келишимдер боюнча өз укуктарын жүзөгө ашырууга жана милдеттенмелерди аткарууга таасир этпеген шартта түзүлүшү мүмкүн болгон мамлекеттердин ортосундагы мамилелерде колдонулат (Келишимдин 114-беренеси).

Жогоруда баяндалгандардын негизинде Келишим (анын ичинде максаттары жана принциптери) Бирликтин алкагында мүчө мамлекеттердин башка эл аралык милдеттенмелеринин мазмунун жана көлөмүн шарттай турган ЕАЭБдин укуктук системасынын түзүүчү элементи болуп саналат.

10. Келишимдин 3-беренесинин биринчи бөлүгүнөн улам эл аралык укуктун жалпы таанылган принциптерин урматтоо Бирликтин ишин жүзөгө ашырууга негиз болуп саналат. Эл аралык укуктун жалпы таанылган принциптерине, ошондой эле мамлекеттердин эгемендүү теңдик принциби, адам укуктарын жалпыга бирдей урматтоо принциби, эл аралык милдеттенмелерди ак ниет аткаруу принциби кирет.

Бирликти уюштурган жана мамлекеттер аралык экономикалык интеграциянын тармактык негиздерин аныктаган Келишимди түзүүдө анын катышуучулары мамлекеттердин эгемендүү теңдик принцибин, адамдын жана жарандын конституциялык укуктарынын жана эркиндиктеринин үстөмдүгү принцибин сөзсүз сактоо зарылдыгын жетекчиликке алышкан, ошондой эле Бириккен Улуттар Уюмунун Уставынын максаттарына жана принциптерине, эл аралык укуктун башка жалпы таанылган принциптерине жана ченемдерине берилгендигин ырасташкан (Келишимдин преамбуласынын үчүнчү жана онунчу абзацтары).

11. Бирликтин укуктук системасында эл аралык укуктун жалпы таанылган принциптери Бирликтин иштөөсүнүн башка принциптери менен, атап айтканда, өз ара пайдалуу кызматташтык, тең укуктуулук жана Тараптардын улуттук кызыкчылыктарын эске алуу принциби менен толукталат жана өз ара аракеттенет. Мүчө мамлекеттер өздөрү аныктаган чөйрөлөрдө жөнгө салуунун укуктук негиздерин биргелешип иштеп чыгышат жана аныкташат.

Мында Келишимдин 3-беренесинде белгиленген принцип ага ылайык мүчө мамлекеттер Бирлик тарабынан анын функцияларын аткаруу үчүн жагымдуу шарттарды түзөт, Бирликтин максаттарына жетүүгө коркунуч

туудурган чаралардан алыс болот жана мамлекеттерди ушул мамлекеттер аралык бирикменин максаттарына жетүүгө түздөн-түз багыттайт

12. Келишимдин 4-беренесинде Бирликтин негизги максаттарына товарлардын, кызмат көрсөтүүлөрдүн, капиталдын, ошондой эле эмгек ресурстарынын бирдиктүү рыногун түзүү киргизилген, бул анын алкагында Бирдиктүү экономикалык мейкиндикти түзүү максатында түзүлгөн регионалдык экономикалык интеграциянын эл аралык уюму катары Бирликтин маңызына толук шайкеш келет.

Келишимдин түзүмүнөн көрүнүп тургандай, XXVI «Эмгек миграциясы» бөлүмү (96–98-беренелер) Келишимдин үчүнчү «Бирдиктүү экономикалык мейкиндик» бөлүгүнүн курамдык элементи болуп саналат жана экономикалык максаттарга жетишүүгө багытталган.

Келишимдин ченемдерин системдүү чечмелөөгө негизденип, Соттун Чоң коллегиясы жумушчу күчүнүн эркин кыймылы Бирликтин ички рыногунун иштөө элементтеринин бири болуп саналат деп белгилейт.

Экономикалык интеграция, Бирликтин алкагында бирдиктүү рынокту калыптандыруу Бирликте эмгек миграциясы үчүн жагымдуу шарттарды, анын ичинде эмгекчилердин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн социалдык укуктарынын кепилдиктерин түзүү жолу менен камсыз кылынат.

13. Келишимдин 96-беренеси мүчө мамлекеттердин эмгек миграциясы чөйрөсүндө кызматташуу тартибин жана формаларын жөнгө салат, ошондой эле XXVI «Эмгек миграциясы» бөлүмүндө колдонулган түшүнүктөрдүн мазмунун ачып берет.

Келишимдин XXVI бөлүмүнүн контекстинде «мүчө мамлекеттин эмгекчиси» деп мүчө мамлекеттин жараны болуп саналган, ал жараны болуп эсептелбеген жана туруктуу жашабаган, ишке орношкон мамлекеттин аймагында мыйзамдуу түрдө иштеген жана мыйзамдуу негизде эмгек ишмердигин жүргүзгөн адам түшүнүлөт. Мында «эмгек ишмердиги» деп эмгек келишиминин негизиндеги ишмердик же ишке орношкон мамлекеттин аймагында ошол мамлекеттин мыйзамдарына ылайык жүзөгө ашырылуучу жарандык-укуктук келишимдин негизинде жумуштарды аткаруу (кызмат көрсөтүү) боюнча ишмердүүлүк түшүнүлөт (Келишимдин 96-беренесинин 5-пунктунун онунчу жана он биринчи абзацтары).

Келишимдин 96-беренесинин 5-пунктунун он экинчи абзацына ылайык эмгекчинин «үй-бүлө мүчөлөрүнө» төмөнкүлөр кирет: мүчө мамлекеттин эмгекчиси менен никеде турган адам, ошондой эле ишке орношкон мамлекеттин мыйзамдарына ылайык үй-бүлө мүчөсү деп таанылуучу анын багуусундагы балдар жана башка адамдар.

Келишимдин 97-беренесинин жазма буйруктарынын негизинде мүчө мамлекеттин эмгекчисинин эмгек ишмердиги Келишимдин жоболорун эске алуу менен ишке орношкон мамлекеттин мыйзамдары менен жөнгө салынат (4-пункттун биринчи абзацы). Мындай жактар улуттук эмгек рыногун коргоо боюнча чектөөлөрдү эске албастан эмгек ишмердигине тартылышы мүмкүн жана ишке орношкон мамлекетте аларды ишке ашырууга алар тарабынан

уруксат алуу талап кылынбайт (1-пункт). Мүчө мамлекеттердин эмгекчилеринин жүзөгө ашыруучу эмгек ишмердүүлүгүнө, ишинин түрүнө жана жашаган аймагына карата улуттук коопсуздукту жана коомдук тартипти камсыз кылуу максатында Келишим жана мүчө мамлекеттердин мыйзамдары менен белгиленген чектөөлөрдү кошпогондо, мүчө мамлекеттер улуттук эмгек рыногун коргоо максатында өздөрүнүн мыйзамдары менен белгиленген чектөөлөрдү белгилешпейт жана колдонушпайт (2-пункт).

Мүчө мамлекеттин эмгекчисинин жана анын үй-бүлө мүчөлөрүнүн ишке орношкон мамлекеттин аймагында убактылуу болуу (жашоо) мөөнөтү эмгекчи тарабынан түзүлгөн эмгек же жарандык-укуктук келишимдин колдонуу мөөнөтү менен шартталган (Келишимдин 97-беренесинин 5-пункту).

Келтирилген ченемдерди өз ара байланышта окуу төмөнкүнү айгинелейт: Келишим эмгек миграциясынын мамилесине карата эмгекчинин жана анын үй-бүлө мүчөлөрүнүн укуктук абалын ишке орношкон мамлекеттин аймагында бул адамдардын болушунун жана мүчө мамлекеттин эмгекчисинин эмгек ишмердигин жүргүзүүсүнүн мыйзамдуулугу менен байланыштырат.

14. Мүчө мамлекеттердин эмгекчилери өздөрү жараны болуп саналбаган мүчө мамлекеттерде эмгектенүү укугун ишке ашыруу максатында Келишимдин 98-беренесинде мүчө мамлекеттердин эмгекчилерин натыйжалуу тартууга жана Бирликтин алкагында эмгек ресурстарынын бирдиктүү рыногун түзүүгө көмөктөшүү үчүн зарыл болгон мындай эмгекчилердин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн бир катар укуктары жана милдеттери бекитилген. Мында Келишим социалдык камсыздоо (социалдык камсыздандыруу) жана медициналык жардам алуу укугун ажыратып, аларды өзүнчө категорияларга бөлүп, Келишимдин 98-беренесинин ар кандай пункттарында бекитет.

15. Ушул иш боюнча түшүндүрмө берүү сурап жаткан Келишимдин 98-беренесинин 3-пунктунун биринчи абзацына ылайык мүчө мамлекеттердин эмгекчилеринин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн социалдык камсыздоосу (социалдык камсыздандыруусу) (пенсиялыктан тышкары) ал жаран ишке орношкон мамлекеттин жарандары үчүн каралган шарттарда жана тартипте жүзөгө ашырылат.

Келишимдин XXVI бөлүмүндө колдонулган бир катар түшүнүктөрдү камтыган Келишимдин 96-беренесинин 5-пунктунун жоболорунда Бирликке мүчө мамлекеттер эмгек миграциясы чөйрөсүндөгү социалдык камсыздоо деп адамдарды социалдык камсыздандырууну, тактап айтканда анын конкреттүү түрлөрүн – эмгекке жарамсыздык учурунда жана баланы багууга байланыштуу милдеттүү камсыздандырууну, өндүрүштөгү кырсыктардан жана кесиптик оорулардан милдеттүү камсыздандырууну жана милдеттүү медициналык камсыздандырууну түшүнүшөт деп каралат.

Ошентип арыз ээсинин биринчи суроосун эске алуу менен Соттун Чоң коллегиясы Келишимдин 98-беренесинин 3-пункту Бирликке мүчө

мамлекеттер тарабынан ишке орношкон мамлекетте мүчө мамлекеттердин эмгекчилерин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүн социалдык камсыздоону (социалдык камсыздандырууну), анын ичинде милдеттүү медициналык камсыздандырууну ал жаран аймагында иштеп жаткан мамлекеттин жарандары үчүн каралган шарттарда жана тартипте жүзөгө ашырылары тууралуу жетишилген келишимди беките тургандыгын белгилейт.

Бул жобону Келишимге киргизүү менен мамлекеттер эл аралык укуктун жалпы таанылган *pacta sunt servanda* принцибин эске алуу менен Келишимдин принциптери менен максаттарынын контекстинде аны ак ниет аткаруу боюнча милдеттенме алышкан.

Мында милдеттүү медициналык камсыздандыруунун укуктук мамилелери (анын ичинде аны жүзөгө ашыруунун шарттарын жана тартибин, каржылоо булактарын, көрсөтүлүүчү медициналык жардамдын түрлөрүн жана көлөмдөрүн аныктоо) улуттук мыйзамдар менен гана белгиленет жана жөнгө салынат. Мындай мыйзамдарды колдонуу маселелерин түшүндүрмө берүү Келишимде Бирликтин сотунун компетенциясына киргизилген эмес.

Ушуга байланыштуу Соттун Чоң коллегиясы бул укуктук мамилелерди мамлекет ичинде жөнгө салууну жүзөгө ашыруу мүчө мамлекеттин эгемендүү дискрециялык укуктуулугун билдирет деп белгилейт.

16. ЕАЭБ алкагында миграциялык процесстерге тартылган жактар үчүн социалдык укуктардын көлөмү интеграциянын өнүгүшүнө жараша ырааттуу өсүүдө. Алсак, эгерде Бирдиктүү экономикалык мейкиндиктин жана 2010-жылдын 19-ноябрындагы Эмгекчи-мигранттардын жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн укуктук статусу жөнүндө макулдашуунун алкагында социалдык камсыздоо (социалдык камсыздандыруу), анын ичинде милдеттүү медициналык камсыздандыруу эмгекчи-мигранттардын өздөрүнө карата гана каралган, аны укуктук жөнгө салуу кабыл алуучу мамлекеттин мыйзамдарына ылайык жүзөгө ашырылган болсо (аталган Макулдашуунун 11-беренеси), ал эми 2014-жылдын 29-майындагы Евразия экономикалык бирлиги жөнүндө келишимде Бирликтин алкагында эмгек миграциясынын контекстинде бул маселелерди жөнгө салуу – адамдардын чөйрөсү боюнча (эмгекчилердин үй-бүлө мүчөлөрү кошулган), ишке ашыруу режими боюнча (адамдардын категориясынын экөөсү тең үчүн ишке орношкон мамлекеттин жарандары үчүн каралган шарттарда жана тартипте) кеңейтилген жана конкреттештирилген.

Демек, регионалдык экономикалык интеграция процессинде мүчө мамлекеттердин өз ара аракеттенүүсүнүн натыйжалары ЕАЭБдин негизги максаттарынын (Келишимдин 4-беренеси) бири катары эмгек ресурстарынын бирдиктүү рыногун өнүктүрүүгө багытталган, ал Бирликтин алкагында миграциялык процесстерге түздөн-түз катышкан жактарды социалдык жактан коргоонун деңгээлинин баскычтуу жогорулашын күбөлөндүрөт.

Бул Жогорку Евразия экономикалык кеңешинин 2020-жылдын 11-декабрындагы № 12 чечими менен бекитилген 2025-жылга чейин Евразия экономикалык интеграциясын өнүктүрүүнүн стратегиялык багыттарынын

жоболору менен да тастыкталат, ага ылайык эмгек миграциясы тармагындагы интеграциянын келечектүү багыттары Бирликтин алкагында эмгек ресурстарынын эркин кыймылын мындан ары камсыз кылуу, эмгекчилердин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн иш менен камсыздоочу мамлекетинде болуусуна ыңгайлуу шарттарды түзүү, ошондой эле бул адамдарга медициналык кызмат көрсөтүү болуп саналат.

Мамлекеттердин Келишимдин максаттарына жана принциптерине берилгендиги 2023-жылдын 25-декабрында Жогорку Евразия экономикалык кеңешинин мүчөлөрү тарабынан кабыл алынган 2030-жылга чейин жана 2045-жылга чейинки мезгилде Евразия экономикалык бирлигинин алкагында экономикалык процесстерди андан ары өнүктүрүү жөнүндө «Евразия экономикалык жолу» декларациясы менен тастыкталат. Аталган Декларацияга ылайык 2030-жылга чейин ЕАЭБ алкагында экономикалык интеграциялык процесстерди андан ары өнүктүрүүнүн милдеттеринин бири катары, атап айтканда интеграциялык потенциалга ээ болгон чөйрөлөрдө экономикалык кызматташууну өнүктүрүү, анын ичинде 2014-жылдын 29-майындагы Евразия экономикалык бирлиги жөнүндө келишимге ылайык мүчө мамлекеттердин эмгекчилерине жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнө ишке алган мамлекетте медициналык жардам көрсөтүү жолу менен камсыз кылуу белгиленген.

17. Социалдык камсыздоодон тышкары Келишимдин 98-беренеси мүчө мамлекеттердин эмгекчилеринин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн медициналык жардам алуу укугун да жөнгө салат. Келишимдин 98-беренесинин 4-пункту менен бул укукту жөнгө салуу тартиби белгиленген.

Соттун Чоң коллегиясы Келишимдин 98-беренесинин контекстинде милдеттүү медициналык камсыздандыруу жана медициналык жардам саламаттык сактоо тармагында ар башка жана укуктук жактан өз алдынча жөнгө салуучу элементтер болуп саналарына көңүл бурат. Муну аталган берененин түзүмү да (тиешелүүлүгүнө жараша 3 жана 4-пункттар), ошондой эле көрсөтүлгөн укуктук мамилелерди жөнгө салуучу нормалардын мазмуну да (Келишимге № 30 тиркеме – Медициналык жардам жөнүндө протоколду эске алуу менен) жана аларда укуктук жөнгө салуунун дал келген предметинин жоктугу да көрсөтүп турат.

Милдеттүү медициналык камсыздандыруу социалдык камсыздандыруунун бир түрү болуп саналат жана камсыздандырылган адамга тиешелүү мамлекеттик программалардын алкагында камсыздандыруу каражаттарынын эсебинен медициналык жардам көрсөтүүнүн кепилдиктерин каржылык-уюштуруучулук жактан камсыз кылуучу механизмди билдирет. Ошону менен катар милдеттүү медициналык камсыздандыруу медициналык жардамдын кандайдыр бир түрү болуп эсептелбейт, тескерисинче каржылоо жана берүү тартибин жана шарттарын аныктайт.

18. Келишимдин 98-беренесинин 4-пунктуна ылайык мүчө мамлекеттердин эмгекчилеринин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн тез медициналык жардам (шашылыш жана кечиктирилгис формаларда) жана

башка медициналык жардам алуу укугу № 30 тиркемеге ылайык тартипте, ошондой эле ишке орношкон мамлекеттин мыйзамдары жана ал катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдер менен жөнгө салынат.

Келишимдин 98-беренесинин 4-пунктунда медициналык жардам алууну укуктук жөнгө салуунун булактарына карата белгиленген жоболор Медициналык жардам жөнүндө протоколдун (Келишимдин № 30 тиркемеси) 3-пунктунун нормалары менен шайкеш келет, ага ылайык ишке орношкон мамлекеттердин эмгекчилерине жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнө медициналык жардамды ишке орношкон мамлекеттин мыйзамдары жана эл аралык келишимдер менен аныкталган тартипте жана шарттарда көрсөтүүнү камсыз кылат.

Мында көрсөтүлгөн ченемдик жоболордун контекстин, ошондой эле Келишимдин XXVI бөлүмүнүн юридикалык техникасын («ушул Келишим» деген мүнөздүү туюндурманын колдонулушу – Келишимдин 97-беренесинин 2 жана 4-пункттары, 98-беренесинин 1 жана 10-пункттары) эске алуу менен, Соттун Чоң коллегиясы «эл аралык келишимдер» деген термин 2014-жылдын 29-майындагы Евразия экономикалык бирлиги жөнүндө келишимден тышкары, медициналык жардам маселелерин камтыган мүчө мамлекеттердин башка эл аралык келишимдерин (макулдашууларын) да билдирет деген жыйынтыкка келет.

Аларга, атап айтканда учурда колдонулуп жаткан Көз карандысыз Мамлекеттер Шериктештигине катышкан мамлекеттердин жарандарына медициналык жардам көрсөтүү жөнүндө 1997-жылдын 27-мартындагы Макулдашуу, ошондой эле 2006-жылдын 24-январындагы Беларусь Республикасынын Өкмөтү менен Россия Федерациясынын Өкмөтүнүн ортосунда Беларусь Республикасынын жарандарына Россия Федерациясынын саламаттык сактоо мекемелеринде жана Россия Федерациясынын жарандарына Беларусь Республикасынын саламаттык сактоо мекемелеринде медициналык жардам көрсөтүүнүн тартиби жөнүндө макулдашуу кирет.

Соттун Чоң коллегиясы Келишимдин алкагында мүчө мамлекеттердин эмгекчилеринин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн медициналык жардам алууга болгон укугун жөнгө салуу тартиби Медициналык жардам жөнүндө протоколдун эрежелери менен аныкталат деп эсептейт. Аталган укукту Келишимдин башка жоболору (анын ичинде 98-берененин 3-пункту) менен жөнгө салуу каралган эмес.

Ошентип, Келишимдин 98-беренесинин 4-пунктунун жана Медициналык жардам жөнүндө протоколдун 3-пунктунун жоболорун биргелешип окуу Соттун Чоң коллегиясына Медициналык жардам жөнүндө протокол жана ишке орношкон мамлекеттин медициналык жардам көрсөтүү жөнүндө башка эл аралык келишимдери менен түздөн-түз жөнгө салынган жардамдан тышкары, медициналык жардам көрсөтүү ошол мамлекеттин улуттук мыйзамдарында белгиленген тартипте жана шарттарда камсыз кылынат деген тыянак чыгарууга да мүмкүндүк берет.

19. Медициналык жардам жөнүндө протокол менен мүчө мамлекеттер өз аймактарында мүчө мамлекеттердин эмгекчилерине жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнө шашылыш жана кечиктирилгис формаларда медициналык тез жардам алууга укуктарды бирдиктүү режимде берүүнү белгилешкен.

Муну менен бирге, мында аталган формаларда медициналык тез жардам көрсөтүү Протоколдун 2-пунктуна ылайык курч ооруларда, кырсыктарда, жаракат алууларда, ууланууда жана бейтаптын жашоо-турмушуна коркунуч туудурган башка абалдарда (шашылыш форма), ошондой эле күтүүсүз келип чыккан курч ооруларда жана абалдарда, өнөкөт оорулар курчуганда, мында ушундай коркунучтун ачык белгилери жок болгон абалдарда (кечиктирилгис форма) көрсөтүлүүчү медициналык кызматтардын комплексин билдирерин белгилей кетүү керек.

Медициналык жардам жөнүндө протоколдун 4-пунктунун жоболоруна ылайык мүчө мамлекеттердин эмгекчилерине жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнө аймагында ишке орношкон мүчө мамлекеттин жарандары үчүн каралган тартипте же шарттарда медициналык тез жардам (шашылыш жана кечиктирилгис формаларда) акысыз түрдө көрсөтүлөт.

Мүчө мамлекеттердин эмгекчилерине жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнө медициналык тез жардам көрсөтүүгө (шашылыш жана кечиктирилгис формаларда) кеткен медициналык уюмдун (саламаттык сактоо мекемесинин) чыгымдарынын ордун толтуруу саламаттык сактоону каржылоонун учурдагы системасына ылайык ишке орношкон мамлекеттин бюджеттик системасынын тиешелүү бюджеттеринин эсебинен ишке ашырылат.

Мында медициналык тез жардам (шашылыш жана кечиктирилгис формаларда) милдеттүү медициналык камсыздандыруу программасына киргендигине же кирбегендигине, ошондой эле бейтапта медициналык камсыздандыруу полисинин бар же жок экендигине карабастан, ишке орношкон мамлекеттин саламаттык сактоосунун мамлекеттик жана муниципалдык системасындагы медициналык уюмдар (саламаттык сактоо мекемелери) тарабынан акысыз түрдө көрсөтүлөт.

20. Медициналык жардам жөнүндө протокол ишке орношкон мамлекеттин медициналык уюмунда (саламаттык сактоо мекемесинде) дарылануу улантылган учурда укуктук мамилелерди да жөнгө салат.

Протоколдун 5-пунктунун жоболоруна ылайык ишке орношкон мамлекеттеги медициналык уюмда (саламаттык сактоо мекемесинде) бейтаптын дарылануусу анын жашоо-турмушуна же айлана-чөйрөдөгүлөрдүн саламаттыгына түздөн-түз коркунуч жоюлгандан кийин улантылган учурда көрсөтүлгөн кызматтардын иш жүзүндөгү наркын төлөө түздөн-түз бейтап тарабынан же ишке орношкон мамлекеттин мыйзамдары менен тыюу салынбаган башка булактардан тарифтер боюнча же келишимдик бааларда жүргүзүлөт.

Ушул жобо Медициналык жардам жөнүндө протоколдун 3-пунктунун жоболоруна жана ушул Консультативдик корутундунун 18-пунктундагы

тыянакка толугу менен шайкеш келерин белгилей кетүү зарыл. Анда көрсөтүлгөндөй, Бирликтин укугу жана мүчө мамлекеттердин эл аралык келишимдери менен түздөн-түз жөнгө салынган жардамдан тышкары башка медициналык жардам көрсөтүү ишке орношкон мамлекеттин улуттук мыйзамдары менен аныкталган тартипте жана шарттарда камсыз кылынат.

«Ишке орношкон мамлекеттин мыйзамдары менен тыюу салынбаган башка булактардын» конкреттүү тизмегин Медициналык жардам жөнүндө протокол жана Келишим ачып бербегендиктен улам Соттун Чоң коллегиясынын пикири боюнча мындай жагдай бул максаттар үчүн ар кандай мыйзамдуу булакты (анын ичинде эмгек келишиминде (контрактта) каралган учурларда жумушчуну жалдоочунун каражаттарын; кредиттерди; туугандарынын жана жакындарынын жардамдарын; камсыздандыруу төлөмдөрүн) колдонууга мүмкүнчүлүк берет. Милдеттүү медициналык камсыздандыруунун маанисин жана максаттарын эске алганда, камсыздандырылган адамдарга медициналык жардам милдеттүү медициналык камсыздандыруунун каражаттарынын эсебинен да көрсөтүлүшү мүмкүн.

21. Жогоруда баяндалгандардын негизинде Соттун Чоң коллегиясы төмөнкүдөй түшүндүрмөлөрдү берет:

21.1. Келишимдин 98-беренесинин 3-пункту Бирликке мүчө мамлекеттердин ишке орношкон мамлекетте каралган социалдык камсыздоону (социалдык камсыздандырууну), анын ичинде милдеттүү медициналык камсыздандырууну мүчө мамлекеттердин эмгекчилерине жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнө ошол ишке орношкон мамлекеттин жарандары үчүн каралган шарттарда жана тартипте ишке ашырууга макулдашканын бекемдейт. Милдеттүү медициналык камсыздандырууну жүзөгө ашыруу шарттары жана тартиби, анын ичинде аны каржылоо булактары, көрсөтүлүүчү медициналык жардамдын түрлөрү жана көлөмү аймагында эмгек ишмердиги жүргүзүлүп жаткан Бирликке мүчө мамлекеттин улуттук мыйзамдары менен аныкталат.

21.2. Мүчө мамлекеттердин эмгекчилеринин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн Келишимдин алкагында медициналык жардам алууга укугун жөнгө салуу тартиби Келишимдин 98-беренесинин 4-пунктунун жана Медициналык жардам жөнүндө протоколдун (Келишимдин № 30 тиркемеси) жоболору менен аныкталат, бул жоболор милдеттүү медициналык камсыздандыруу маселелерин жөнгө салбайт.

Медициналык жардам жөнүндө протоколдун максаттары үчүн милдеттүү медициналык камсыздандыруунун каражаттары камсыздандырылган адамдарга медициналык кызмат көрсөтүүгө кеткен чыгымдардын ордун толтурууда эске алынышы мүмкүн.

IV. Корутунду жоболор

22. Ушул Консультативдик корутундунун көчүрмөсү арыз ээсине жөнөтүлсүн.

23. Консультативдик корутунду Соттун расмий интернет-сайтына жайгаштырылсын.

Төрагалык кылуучу

А.А. Дронов

Судьялар

Э.В. Айриян

Д.П. Александров

К.К. Джунушпаев

А.А. Забара

Е.Ж. Исмаилов

М.Т. Кайыпов

А.Б. Кишкембаев

Н.В. Павлова

А.Г. Тунян